

Igre na sreću i prevalencija maloljetničkog kockanja

Erceg, Petra

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:157877>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-13**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

Sveučilište u Zagrebu
Porezni studij
Katedra za financijsko pravo i financijsku znanost

Petra Erceg

**IGRE NA SREĆU I PREVALENCIJA MALOLJETNIČKOG
KOCKANJA**

Završni rad

Mentorica: prof. dr. sc. Sonja Cindori

Zagreb, rujan 2023.

Izjava o izvornosti

Ja, Petra Erceg pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog rada te da u radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova te da se prilikom izrade rada nisam koristio/-la drugim izvorima do onih navedenih u radu.

Petra Erceg

IGRE NA SREĆU

SADRŽAJ

1.	UVOD	1
1.1.	Predmet i cilj rada	1
1.2.	Struktura rada.....	3
1.3.	Metode istraživanja.....	3
2.	IGRE NA SREĆU	4
2.1.	Definiranje igara na sreću	4
2.2.	Povijest igara na sreću	5
2.3.	Vrste igara na sreću.....	6
3.	PRAVA I OBVEZE PRIREĐIVAČA IGARA NA SREĆU	7
3.1.	Hrvatska lutrija	7
3.2.	Igre u casinima.....	8
3.3.	Igre klađenja	9
3.4.	Igre na sreću na automatima	9
3.5.	Automati i stolovi za igre na sreću	10
3.6.	Inozemne igre na sreću	11
3.7.	Nagradne igre.....	11
4.	NADZOR I KAZNE NE ODREDBE IGARA NA SREĆU	12
4.1.	Nadzor igara na sreću	12
4.2.	Kaznene odredbe.....	13
5.	ZAKONSKA REGULATIVA ZABRANE IGARA NA SREĆU ZA MALOLJETNIKE	14
5.1.	Prikaz zakonske regulative	14
5.2.	Problematika kršenja zakona i pitanje društveno odgovornog priređivanja igara na sreću	14
5.3.	Problematika dostupnosti i pristupačnosti igara na sreću.....	16
5.4.	Učestalost „konzumiranja“ igara na sreću kod adolescenata.....	17
5.5.	Rješenje suzbijanja maloljetničkog „kockanja“	21
6.	ZAKLJUČAK.....	23
7.	LITERATURA	24

1. UVOD

1.1. Predmet i cilj rada

U današnjem društvu nažalost sve veći broj je onih koji imaju problema s kockom, odnosno klađenjem, tj. različitim igrama na sreću. Promatrajući vremenski presjek od posljednjih dvadesetak godina uviđa se kako zapravo društveno ozbiljnih problema koji su bili izazvani kockanjem i klađenjem zapravo nije bilo. Posljednjih godina slijedom zakonodavne liberalizacije kako od državno-monopolne tako do tržišne regulacije priređivanja igara na sreću, vidljivo je kako je na području Republike Hrvatske došlo zapravo do eskalacije ponude, promidžbenog marketinga, a slijedom toga i do same potražnje igara na sreću čime dolazi i do povećanja broja ovisnika o igrama na sreću.¹

Prema Zakonu o igrama na sreću igre na sreću definirane su kao igre u kojima se za uplatu određenog iznosa sudionicima pruža konkretna mogućnost stjecanja dobitka u novcu, stvarima, uslugama ili pak pravima, prilikom čega dobitak ili s druge strane gubitak ovise pretežito o slučaju ili pak o nekom drugom neizvjesnom događaju. Igre na sreću prvenstveno su regulirane Zakonom o igrama na sreću.²

Prije nego li je Zakon o igrama na sreću stupio na snagu ovo područje pravno je bilo regulirano Zakonom o igrama na sreću i zabavnim igrama koji propis je sada nevažeći. Osim Zakona o igrama na sreću nužno je istaknuti i postojanje brojnih podzakonskih propisa koji se konkretno bave navedenim područjem. Prije svega ovdje je riječ o različitim pravilnicima među kojima je moguće istaknuti Pravilnik o priređivanju igara na sreću u casinima putem interaktivnih prodajnih kanala on-line igranja, Pravilnik o dobivanju odobrenja za rad u casinu, Pravilnik o tehničkoj ispravnosti automata i stolova za igre na sreću, Pravilnik o priređivanju igara klađenja na daljinu, Pravilnik o prostornim i tehničkim uvjetima za priređivanje igara na sreću u casinima, na automatima i uplatnim mjestima kladionica, Pravilnik o priređivanju lutrijskih igara, Pravilnik o priređivanju nagradnih igara i Pravilnik o obveznim evidencijama za obračun naknada od priređivanja igara na sreću.

¹ Zoričić, Z., Torre, R., Orešković, A. (2009). Kockanje i klađenje – ovisnosti novog doba. *Medicus*. 18(2): 205-209

² Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22

Unutar ovog rada najveći naglasak će se usmjeriti upravo prema Zakonu o igrama na sreću gdje će se uvidjeti što se konkretno smatra igrama na sreću i tko ima pravo priređivati igre na sreću u Republici Hrvatskoj, odnosno na koji način se vrši sklapanje ugovora o pravu priređivanja igara na sreću, tko može biti sudionikom navedenih igara i dobitnikom.

Naglašava se kako se igre na sreću na području Republike Hrvatske mogu priređivati samo i isključivo na temelju Zakona o igrama na sreću, tj. na temelju odluke Vlade Republike Hrvatske i ujedno odobrenja Ministarstva financija. Vlada Republike Hrvatske stoga donosi odluku o broju priređivača kojima se daje pravo priređivanja igara, a za stjecanje navedenog prava ponuditelj mora ispunjavati uvjete koji su propisani Zakonom o igrama na sreću, ali i posebne uvjete koje propisuje ministar financija. Ministar financija na temelju odluke koja je donesena od strane Vlade Republike Hrvatske, a koja se odnosi na davanje prava priređivanja igara na sreću, sklapa ugovor s trgovačkim društvom koje je dobilo navedeno pravo. Pravo sudjelovanja u nagradnim igrama može imati svaka fizička osoba koja je navršila 18 godina i koja ispunjava uvjete sudjelovanja u pojedinoj igri. Naglašava se kako je upravo ovo propisano pravo jedno od temeljnih prava koje se učestalo krši što se potvrđuje posljednjim statističkim istraživanjima.

Prema rezultatima istraživanja provedenim u 2021. godini tumači se kako je čak 69,9% maloljetnika tijekom svog života sudjelovalo u nekoj vrsti igara na sreću. Najčešće je riječ bila o sportskim kladionicama, tj. u 41,9% slučajeva, odnosno u lutrijskim igrama 29,8% te u automat klubovima 27,3%. Upravo na temelju navedenog uočava se kako se dostupnost legalnih oblika kockanja posljednjih godina značajno povećava što je veliki problem. Jasno je kako su igre na sreću iznimno bitan prihod u kockarskoj industriji, a samim time i državi povećavaju prosječni nacionalni dohodak, no je li zbilja novčana dobit važnija od zakonske regulative?! Jasno je kako se na ovaj način zapravo otežava borba protiv ovisnosti o kockanju, preventivnim mjerama, a ujedno povećava se i broj maloljetnika koji eksperimentiraju s igrama na sreću, a čime posljedično bi mogli imati posljedice problematičnog kockanja.³

Temeljni cilj ovog rada stoga je usmjeren na sistematizirani prikaz zakonske regulative vezane uz problematiku igara na sreću s posebnim osvrtom na problematiku zakonske regulative vezane uz dob sudionika igara na sreću čime se ističe nepridržavanje zakonskih obveza onih koji navedene usluge pružaju.

³ Jerković, M., Kljajić Bukvić, B. (2021). Adolescenti i igre na sreću. *Paediatric Croatia*. 65: 83-89

1.2. Struktura rada

Rad se sastoji od šest poglavlja. U uvodnom dijelu rada nalazi se predmet i cilj rada, struktura rada i metode istraživanja koje su korištene u samom radu. Drugo poglavlje usmjereno je na prikaz igara na sreću. Unutar navedenog poglavlja prikazuje se definiranje igara na sreću, povijest igara na sreću i vrste igara na sreću. Treće poglavlje donosi prikaz prava i obveze priređivača igara na sreću gdje se konkretno obrađuje Hrvatska lutrija, igre u casinima, igre klađenja, igre na sreću na automatima, automati i stolovi za igre na sreću, inozemne igre na sreću i nagradne igre. Četvrto poglavlje donosi prikaz nadzora i kaznenih odredbi igara na sreću. Unutar navedenog poglavlja prikazuje se nadzor igara na sreću i kaznene odredbe. Peto poglavlje prikazuje zakonsku regulativu zabrane igara na sreću za maloljetnike. Unutar navedenog poglavlja prikazuje se prikaz zakonske regulative, problematika kršenja zakona i pitanje društveno odgovornog priređivanja igara na sreću, problematika dostupnosti i pristupačnosti igara na sreću, učestalost konzumiranja igara na sreću kod adolescenata i rješenje suzbijanja maloljetničkog kockanja. Na kraju rada nalazi se zaključak rada u kojem su izvedeni svi relevantni zaključci doneseni na temelju izrade rada.

1.3. Metode istraživanja

Izrada ovog rada usmjerit će se prema korištenju sekundarnih izvora podataka. Naime, upravo na temelju postojeće literature kojom su uključeni znanstveni radovi i istraživanja s zakonske regulative igara na sreću. Od metoda upotrijebit će se induktivna metoda. Na temelju navedene metode će se putem pojedinačnih činjenica i spoznaja koje kao takve dopiru iz znanstvene literature izvršiti formacija zaključaka. Nadalje će se deduktivnom metodom objasniti postojeće činjenice, no isto tako nastojat će se ukazati i na neke nove. Postavit će se konkretna predviđanja budućih događaja. Metodom analize će se prikazati podaci koji će omogućiti uočavanje, otkrivanje i ujedno izučavanje znanstvene istine.

2. IGRE NA SREĆU

Kockanje, tj. konkretno sudjelovanje u igrama na sreću, predstavlja zapravo jedan od najstarijih oblika zabave. Kockanje stoga označava ulaganje određenih materijalnih sredstava u neki događaj neizvjesnosti i to radi povećanja materijalnog uloga.⁴

2.1. Definiranje igara na sreću

Igre na sreću predstavljaju vrstu igara kod kojih rezultat zapravo nije unaprijed poznat što bi značilo kako navedene zapravo ponajviše ovise upravo o slučaju i o sreći. S druge strane to bi značilo kako igre na sreću zapravo ne ovise o razumu ili pak o samoj spretnosti. Temeljni cilj igre na sreću je ostvariti dobitak. Konkretni igrački ulog je zapravo cijena sudjelovanja u igri. Isto tako naglašava se kako ulog i dobitak stoga ne moraju biti nužno novčane vrijednosti. Navedene mogu biti određena stvar ili pak usluga. Ipak, valja istaknuti kako je u današnjem svijetu dobitak prije svega u obliku novčane nagrade.

Može se reći kako su stoga uvriježene različite klasifikacije igara na sreću. Tako primjerice, ukoliko je riječ o visini uloga i dobitka tu je moguće kategorizirati igre s malim ulogom i ograničenim dobitkom i posebne hazardne igre s velikim ulogom i dobitkom. U kategoriju malih igara i ograničenih dobitaka navode se primjerice lutrija, bingo, tombola, oklade na trkalištima, sportsko klađenje i slično. Što se pak tiče posebnih, tj. hazardnih igara na sreću s velikim ulogom ovdje se radi o igrama kao što su primjerice rulet ili Black-Jack.⁵

Naglašava se kako su stoga igre na sreću zapravo postale jedan od vrlo bitnih izvora prihoda „kockarskoj eliti“, no isto tako i državi. Naime, ono što je utvrđeno je zapravo da čak oko 6% prosječnog nacionalnog dohotka velike većine zemalja upravo otpada na igre na sreću. S obzirom da se radi o legalnoj vrsti zabave, tj. vrsti zabave koja donosi izrazitu novčanu dobit koja je izražena čak u milijunima eura godišnje, jasno je kako je i sama borba protiv ovisnosti o igrama na sreću i bilo kakvim preventivnim mjerama na značajan način otežana.⁶

⁴ Jerković, M., Kljajić Bukvić, B. (2021). Adolescenti i igre na sreću. *Paediatric Croatia*. 65: 83-89

⁵ Vincetić, H. (2007). Državne lutrije i odgovorno priređivanje igara na sreću. *Kockanje - 1. Hrvatski interdisciplinirani simpozij s međunarodnom suradnjom. Virovitica Zbornik sažetaka*, str. 27

⁶ Zuckerman Itković, Z., Petranović, D. (2009). *Ovisnosti suvremenog doba - strast i muka*. Zagreb: Školska knjiga, str. 12

Konkretna rasprava o razlozima samog kockanja i početka kockanja se počinju stoga uspoređivati s prirodnim tijekom života. Tu se tumači kako je sam život kocka. Iz toga slijedi kako se ljudi zapravo na svakodnevnoj bazi suočavaju sa situacijama koje kao takve uključuju određenu šansu, odnosno s druge strane rizik. Isto tako naglašava se kako neproblematično kockanje je kockanje koje oponaša život čime se ne daju odgovori na pitanje zašto određeni ljudi zapravo posežu s igranjem igara na sreću dok je druga skupina ljudi zapravo zadovoljna bez navedenih. U tom pogledu istraživači su nastojali pronaći odgovore, no dan danas zapravo nema jedinstvenog stava iako je o navedenoj tematici objavljeno mnoštvo članaka. Samim time postoje različite teorije zašto pojedinci kockaju. Što se tiče modernih teorija o razlozima konkretnog kockanja, navedene se uvelike razlikuju od primjerice nekih početnih razmatranja. U tom kontekstu tumači se kako rane sociološke studije su studije koje su teoretizirale kako je kockanje bio zapravo jedan od načina rješavanja stresa i to uslijed iznimno brzog širenja industrijske revolucije. Samim time Karl Marx je kockanje svrstao u područje religije kao određenog opijata za mase. Prema Dostojevskom kockanje predstavlja određen način samokažnjavanja i to radi edipovskih poriva. Konkretna biološka saznanja govore o vrlo velikom uzbuđenju i iznimnoj euforiji prilikom patološkog kockanja koje je zapravo posljedica vrlo jake dopaminske stimulacije, tj. centra za ugodu limbičkog sustava u samom mozgu.⁷

2.2. Povijest igara na sreću

Ukoliko bi se usmjerilo na samu povijest igara na sreću tada se naglašava kako je zanimanje ljudskih bića prema segmentu vjerojatnosti i sreće poteklo još od davnih prapovijesnih vremena. Prije svega govori se o astragaloima, odnosno kockicama koje su bile izrađene od životinjskih kostiju, a koje konkretno potječu još 3600 godina prije nove ere. Ove kockice bile su napravljene od kostiju papaka ovaca i imale su dvije zaobljene plohe i ukupno četiri kvadrata koji su bili gotovo podjednake veličine. Prema navedenoj stavci vidljivo je kako se pračovjek zapravo igrao primitivnim kockicama i to počevši još od prapovijesti pa sve do grčkih, odnosno rimskih vremena u kojima su igre kladjenja bile moguće s čak četiri moguća ishoda.

Za vrijeme rane antike naglašava se kako su Egipćani i Babilonci zapravo kockali s navedenim astragaloima, jednako kao i Rimljani. Kasnijim protekom vremena tumači se kako je upravo car Augustin bio jedan od strastvenih kockara. Isti je igrao igru u kojoj su se bacala čak četiri

⁷ Pejavnović, Franelić, I. (2013). Sklonost studenta prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i kladjenju, Zagreb, disertacija, str. 2

astragola, a pobjednik bi se smatrao onaj koji bi prvi bacio tako zvani „Venus“, odnosno sva četiri različita broja, tj. u to vrijeme slike.

Tumači se kako su kockarske igre bile zapravo omiljene čak i u drvenoj Kini kao i u Indiji. To bi značilo kako su se upravo indijski matematičari u periodu trećeg stoljeća prije nove ere usmjerili prema rješavanju određenih pitanja vjerojatnosti, a najčešće upravo zbog religioznih razloga. Uočava se stoga kako je upravo kockanje bilo poznato ljudima od samog početka, odnosno Rimljanima, Babiloncima, Kinezima, Grcima i ostalima. Različiti oblici kockarske zabave kao što je primjerice bacanje novčića ili pogađanje hoće li dvoje ljudi pokazati isti broj prstiju predstavljaju zapravo neke od prvih i ujedno najjednostavnijih oblika kockanja.

2.3. Vrste igara na sreću

Kada se govori o igrama na sreću tada se tumači kako je igre na sreću moguće kategorizirati u ukupno četiri skupine.⁸

Prva skupina su lutrijske igre, navedene igre moguće je podijeliti u nekoliko kategorija. Prva kategorija uključuje igre kod kojih je rezultat uvjetovan izvlačenjem brojeva ili pak simbola nakon zaključne prodaje, a radi se o igrama kao što su loto, bingo, keno, tombola i brojčane lutrije. U drugoj kategoriji lutrijskih igara radi se o igrama koje imaju već unaprijed određene rezultate, odnosno dobitke, kao što su ekspres i instant lutrije. Treća kategorija igara čiji je rezultat zapravo uvjetovan ishodom natjecanja uključuje igre sportske prognoze kao i druge slične igre. Tu su još i igre čiji je rezultat kao takav uvjetovan igračevim odabirom puta, odnosno odabirom redoslijeda samog odigravanja pojedinih elemenata igre, a radi se o slijedećim stavkama: sreće sa slučajnim odabirom brojeva ili simbola kao i druge slične igre.⁹

Druga skupina su igre u casinima, riječ o igrama koje igraju igrači konkretno protiv casina, odnosno jedan protiv drugog za stolom. Navedene igre se odnose na igre kuglicama, igre kartama ili pak igre koje se igraju kockicama, a sve u skladnosti sa svim međunarodnim pravilima. Što se tiče igara u casinima, ovdje su uključene različite vrste turnira unutar kojih nije već unaprijed određen broj igrača kao što ujedno nije poznat niti sam broj uplata.

Treća skupina obuhvaća igre klađenja koje uključuju različite igre na konkretne rezultate kako pojedinačnih tako i skupnih sportskih natjecanja. Tu su ujedno i igre klađenja koje se odnose na druge događaje.

⁸ Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 5

⁹ Ibidem

Četvrta skupina su igre na sreću na automatima, ovdje se radi o igrama koje se igraju na elektromehaničkim, elektroničkim ili pak nekim drugim sličnim uređajima na kojima igrači putem uplate određenog iznosa imaju mogućnost za samo ostvarenje dobitka.¹⁰

3. PRAVA I OBVEZE PRIREĐIVAČA IGARA NA SREĆU

Nastavak rada usmjerit će se prema pravima i obvezama priređivača igara na sreću.

3.1. Hrvatska lutrija

Hrvatska lutrija d.o.o. ima pravo priređivanja svih igara na sreću iz članka 5. Zakona o igrama na sreću. Radi se dakle o lutrijskim igrama, igrama u casinima, igrama klađenja i igrama na sreću na automatima. Hrvatska lutrija d.o.o. ujedno se može privatizirati i to na temelju posebnog zakona. Tumači se kako je dužna prije isteka jednogodišnjeg, odnosno trogodišnjeg razdoblja utvrditi konkretne prijedloge za jednogodišnje i ujedno trogodišnje planove poslovanja za neko slijedeće razdoblje i navedene podnijeti Vladi Republike Hrvatske i to radi prihvaćanja navedenog.¹¹

Na temelju čl. 10. Zakona o igrama na sreću propisana su ujedno i pravila lutrijskih igara na sreću. To bi značilo kako se uvjeti za priređivanje pojedine lutrijske igre zapravo propisuju na temelju pravila koja za svaku od navedenih vrsta igara donosi sam priređivač, a iste se primjenjuju nakon konkretnog odobrenja Ministarstva financija. Što se tiče konkretnih uvjeta koji se odnose na priređivanje lutrijske igre na sreću, ovdje se tumači kako uz sudjelovanje nekoliko inozemnih priređivača dolazi ujedno i do propisivanja pravila igara, a koja se kao takva primjenjuju nakon što je dobiveno odobrenje od strane samog Ministarstva financija. To bi zapravo značilo kako su pravila bez odobrenja od strane Ministarstva financija zapravo ništiva.

Kada se govori o pravilima lutrijskih igara tada navedena pravila prije svega moraju obuhvaćati stavke kao što je naziv i samo sjedište priređivača, konkretan naziv tijela priređivača koje je donijelo odluku o samom priređivanju igre, o konkretnom datumu i o konkretnom broju odluke. Isto tako pravila lutrijskih igara prije svega moraju sadržavati stavke poput primjerice

¹⁰ Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 5

¹¹ Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 9

konkretnog naziva i opisa same igre, područja koje se odnosi na priređivanje i vremena priređivanja, samih uvjeta za sudjelovanje, cijene i konkretnog fonda dobitka čime su uključeni rokovi za igru i isplate. Ujedno pravila moraju sadržavati i način koji se odnosi na provođenje nadzora za samo izvlačenje, tj. za samo utvrđivanje svih dobitnih kombinacija ili pak za samo priređivanje igre. Pravila lutrijskih igara moraju sadržavati i način koji se odnosi na obavještanje svih zainteresiranih strana, ali i sam postupak u slučaju otkazivanja igre prilikom izvlačenja.¹²

3.2. Igre u casinima

Prema čl. 35. Zakona o igrama na sreću tumači se kako se osim igara Hrvatske lutrije d.o.o. ujedno i od strane trgovačkih društava, a koja su na temelju konkretne odluke Vlade Republike Hrvatske stekla pravo na priređivanje igara na sreću u casinima stekla pravo priređivanja navedenog. Trgovačka društva na temelju spomenutog Zakona stoga imaju pravo koje se odnosi na priređivanje igara na sreću u casinima. Ministar financija je taj koji propisuje konkretne standarde koji se odnose na tehničke uvjete samog sustava za priređivanja igara.¹³

Prema čl. 36. tumači se kako se mogu priređivati igre u opsegu kako je uređeno navedenim zakonom. Igre se mogu priređivati i sezonski u neprekidnom periodu od najmanje četiri do najviše šest mjeseci. Za priređivanje različitih vrsta turnira isto tako je nužno imati odobrenje od strane Ministarstva financija.¹⁴

Priređivač koji igre na sreću priređuje u casinima mora imati temeljni kapital u vrijednosti od najmanje 530.891,23 eura za cijelo vrijeme trajanja prava. Kako bi se osigurala isplata dobitaka igračima, odnosno kako bi se osiguralo podmirenje svih javnih davanja, priređivač u banci sa sjedištem u Republici Hrvatskoj za svaki casino mora imati garanciju banke u iznosu od 199.084,21 eura.¹⁵

Za priređivanje igara na sreću u casinima godišnje se plaća naknada u iznosu od ukupno 66.361,40 eura za svaki casino. Isto tako za svako pojedino otvaranje casina plaća se naknada. Što se tiče on-line igara, ovdje se plaća godišnja naknada u iznosu od 398.168,43 eura.¹⁶

¹² Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 10

¹³ Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 35

¹⁴ Ibidem, čl. 36

¹⁵ Ibidem, čl. 37

¹⁶ Ibidem, čl. 38

3.3. Igre klađenja

Igre na sreću ujedno uključuju i igre klađenja koje se mogu priređivati od strane trgovačkih društava koja su odlukom Vlade Republike Hrvatske stekla pravo na navedeno. Uplate za ove igre primaju se na uplatnim mjestima, odnosno na kladionicama kao i na različitim samoposlužnim terminalima. Priređivač koji konkretno prima navedene uplate za klađenje je ujedno priređivač koji je dužan ispuniti sve prostorne, odnosno dužan je ispuniti sve tehničke uvjete koji su propisani na temelju Zakona o igrama na sreću. Same standarde o tehničkim uvjetima sustava priređivanja propisuje Ministar financija.

Naglašava se kako se na području Republike Hrvatske zabranjuje priređivanje klađenja koje se smatra u suprotnosti sa zakonskim propisima, odnosno s moralnim načelima. Zabranjuje se priređivanje klađenja koja se odnose na rezultate izbora predsjednika Republike Hrvatske, zastupnike Hrvatskog sabora, odnosno članove predstavničkih tijela jedinca kako lokalne tako i područne samouprave. Isto tako zabranjeno je priređivanje klađenja čiji je vlasnik dioničar, odnosno član, vlasnik ili dioničar sportskog kluba.

Posebno se člankom 49. ističe zabrana primanja uplata za klađenje svih osoba koje su maloljetne, odnosno koje su mlađe od 18 godina. U slučaju sumnje u ispunjenje navedenog uvjeta igrač je zapravo dužan priređivaču pružiti sve potrebne dokaze o svojoj punoljetnosti.¹⁷

3.4. Igre na sreću na automatima

Kada se govori o igrama na sreću na automatima tumači se kako navedene osim Hrvatske lutrije d.o.o. ujedno mogu priređivati i druga trgovačka društva, a koja su na temelju odluke donesene od strane Vlade Republike Hrvatske stekla pravo na priređivanje igara na sreću na automatima. Samo odobrenje za početak rada na automatima za igre na sreću donosi upravo Ministarstvo financija. Što se tiče priređivača igara na sreću, navedeni je u mogućnosti iste priređivati sezonski i to u vremenskom periodu od najmanje četiri do najdulje šest mjeseci i to najviše u dva automat kluba.¹⁸

Naglašava se kako priređivač koji igre na sreću na automatima priređuje na temelju odluke Vlade Republike Hrvatske mora za vrijeme trajanja navedenog prava u registru trgovačkog suda imati upisan temeljni kapital i to u vrijednosti od najmanje 265.445,62 eura. Isto tako

¹⁷ Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 49

¹⁸ Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 56

priređivač mora dostaviti i garanciju prema određenom pravilniku. Tako primjerice automat klubovi s 31 do 60 automata moraju imati iznos garancije od 66.361,40 eura dok oni klubovi koji imaju preko 250 aparata moraju imati iznos garancije iznad 663.614,04 eura.¹⁹

Priređivač je dužan plaćati i godišnju naknadu po automatu, a ona iznosi 1327,23 eura. Ukoliko priređivač u automat klubu isto tako priređuje igre na sreću na elektronskom roulettu sa šest sjedećih mjesta ujedno plaća i godišnju naknadu u iznosu od 5308,91 eura, odnosno preko šest mjesta u iznosu od 6636,14 eura. Što se tiče mjesečne naknade za priređivanje igara na sreću na automatima, ista iznosi 25%, a konkretno se utvrđuje od osnovice za obračun.²⁰

3.5. Automati i stolovi za igre na sreću

Priređivač igara na sreću isto tako dužan je osigurati pohranjivanje pripremljenih uplata, odnosno isplata i to na način da se omogući uspostavljanje sustava nadzora. To bi značilo kako priređivač mora omogućiti Ministarstvu financija izravno spajanje na informacijski sustav samog priređivača i to unutar realnog vremena kako bi došlo do uspostavljanja i do osiguranja neprekidnog i neposrednog, ali prije svega cjelovitog nadzora. Ističe se kako cjeloviti nadzor na ovaj način vjerodostojno prati, bilježi i ujedno pohranjuje sve podatke koji se odnose na primljene uplate i na primljene isplate, odnosno na osiguranje nepromjenjivosti primljenih podataka. Na ovaj način Ministarstvo financija se zapravo obvezuje u segmentu održavanja i osiguravanja cjelokupne podrške nadzoru i to izgradnjom sustava programske podrške, odnosno odgovarajuće opreme.²¹

Naglašava se kako svi automati i svi stolovi na kojima dolazi do priređivanja igara na sreću zapravo moraju biti tehnički ispravni. Što se tiče kontrolnih uređaja uplate, isplate, programskih ploča kao ujedno i dijelova koji mogu utjecati na sam rezultat igre, navedeni moraju biti plombirani. Sama potvrda o tehničkoj ispravnosti izdaje se od strane pravne osobe koja je konkretno ovlaštena za postupak obavljanja tehničkog pregleda. Isto tako naglašava se kako je sam priređivač dužan na vidljivom mjestu naglasiti i istaknuti obavijest igračima o minimalnom prosječnom postotku vraćanja novca, o pravilima igara kao i o vrijednosti samog kredita.

Što se tiče plombiranja automata za igre na sreću, navedena stavka obavlja se od strane ovlaštenih službenika Ministarstva financija. Sam priređivač uz zahtjev koji se odnosi na

¹⁹ Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 57

²⁰ Ibidem, čl. 58

²¹ Ibidem, čl. 62

plombiranje ujedno mora priložiti i dokaz koji se odnosi na uplatu naknade u korist državnog proračuna i to u ukupnom iznosu od 39,82 eura po automatu. Uz navedeni zahtjev za plombiranje jack-pot i on-line sustava dolazi do prilaganja dokaza o samoj uplati naknade u iznosu od 66,36 eura po sustavu.²²

3.6. Inozemne igre na sreću

Što se tiče inozemnih igara na sreću ističe se kako je prema čl. 68. Zakona o igrama na sreću zabranjeno priređivanje igara na sreću na području Republike Hrvatske od strane inozemnih priređivača. Isto tako zabranjeno je sudjelovanje u inozemnim igrama na sreću ukoliko se ulozi konkretno uplaćuju s područja Republike Hrvatske. Navedenim člankom ujedno je zabranjeno i prikupljanje uloga u Republici Hrvatskoj, a vezanih za sudjelovanje i za uplatu u igrama na sreću koje se priređuju u inozemstvu. Također, ovdje je zabranjeno prodavanje, držanje, poslovno ustupanje, izdavanje, oglašavanje ili pak reklamiranje inozemnih igara na sreću i nagradnih igara na području Republike Hrvatske.²³

3.7. Nagradne igre

Nagradne igre predstavljaju igre koje radi promoviranja proizvoda, odnosno usluga, priređuju različita trgovačka društva kao i druge pravne, odnosno fizičke osobe, tj. poduzetnici, prilikom čega se sam priređivač zapravo obvezuje kako će izvučenim dobitcima podijeliti nagrade u robi ili pak u uslugama, a da se od samih sudionika ne zahtijeva nikakva posebna uplata za sudjelovanje u samoj igri.²⁴

Što se tiče prijavljivanja sudionika u nagradnim igrama, navedeno se obavlja putem poziva i to u svim oblicima elektroničkih komunikacijskih mreža kao i putem SMS usluga pa se samim time ne smatra posebnom uplatom za sudjelovanjem pod uvjetom da cijena po pozivu, odnosno po SMS-u ne prelazi iznos koji je utvrđen posebnim propisom.²⁵

²² Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22 čl. 63

²³ Ibidem, čl. 68

²⁴ Ibidem, čl. 69

²⁵ Ibidem

Što se tiče pravila nagradne igre, ona se donose sukladno propisima koji su doneseni na temelju Zakona o igrama na sreću, a iste utvrđuje priređivač. Ova pravila se primjenjuju nakon što se dobije odobrenje od strane Ministarstva financija.²⁶

Što se tiče fonda nagradnih igara, naglašava se kako se isti može sastojati konkretno od dobara i usluga koje dobitnik ne može zamijeniti za novac, a njihova ukupna vrijednost prema tržišnim cijenama ne može prijeći iznos 132.722,81 eura po nagradnoj igri.

4. NADZOR I KAZNE NE ODREDBE IGARA NA SREĆU

U nastavku ovog rada istaknut će se područje nadzora i kaznenih odredbi igara na sreću.

4.1. Nadzor igara na sreću

Ukoliko se govori o nadziranju igara na sreću do sada je već prikazano kako se sam nadzor obavlja od strane Ministarstva financija. Tumači se kako pravna osoba koja priređuje igre na sreću je osoba koja je dužna omogućiti svakodnevni nadzor za cjelokupno materijalno-financijsko poslovanje. U tom području Ministarstvo financija je zapravo zaduženo za nadziranje područja zakonitosti samog poslovanja i to za svaki casino prema ovlaštenim službenicima koji su nazočni u casinu za vrijeme njegovog rada.²⁷

Isto tako naglašava se kako ovlašteni službenici Ministarstva financija su službenici koji imaju pravo u području obavljanja nadzora u pogledu pregleda poslovnih prostorija i svih drugih postupaka koji su na izravan ili pak na neizravan način povezani s područjem priređivanja igara na sreću kako u casinima tako ujedno u kladionicama ili automat klubovima. Isto tako dužni su nadzirati naprave, pomagala, naprave za nadziranje igara na sreću, audio kao i video naprave i pomagala, poslovne knjige, evidencije i ostale dokumente, odnosno podatke koji kao takvi omogućuju utvrđivanje konkretnog stanja, odnosno nadziranje provođenja odredbi koje se odnose na sprječavanje pranja novca kao i na financiranje terorizma.²⁸

Vrlo je bitno naglasiti kako ovlašteni službenici Ministarstva financija isto tako mogu biti nazočnima prilikom potpisivanja otvaranja, odnosno prilikom obračunavanja i prilikom zatvaranja stolova kao i automata za igre na sreću, tj. automata u samom automat klubu,

²⁶ Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 69

²⁷ Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 70

²⁸ Ibidem

dnevnom obračunu blagajne, ali i drugih naprava za igre. Tumači se kako ovlašteni službenici Ministarstva financija ujedno imaju pravo u pogledu obavljanja nadzora pregledati konkretno sve poslovne prostorije i uvidjeti sve postupke koji su na izravan, odnosno na neizravan način povezani sa samim priređivanjem nagradnih igara.²⁹

4.2. Kaznene odredbe

Na temelju Zakona o igrama na sreću dolazi do propisivanja kaznenih odredbi. Tako se novčanom kaznom u iznosu od 6630,00 do 66.360,00 eura kažnjava za prekršaj pravna osoba ukoliko:³⁰

1. priredi igre na sreću, a nema odluku od strane vlade republike hrvatske o samom pravu koje se odnosi na priređivanje igara na sreću, odnosno odobrenje,
2. ukoliko priredi igre, tj. djelatnosti kod kojih sudionici uplaćuju novčane iznose sudionicima koji su se prije ili pak poslije njih uključili u igru,
3. ukoliko dođe do priređivanja lutrijske igre na sreću, a priređivač za navedeno nema zakonsko pravo,
4. ukoliko dođe do priređivanja lutrijske igre koja je protivna odredbama zakona o igrama na sreću,
5. ukoliko nema utvrđenog jednogodišnjeg i trogodišnjeg plana poslovanja i ukoliko se navedeno ne dostavi na prethodno mišljenje, tj. suglasnost,
6. ukoliko se ne utvrdi konkretan fond dobitaka i to prema pravilima igara i u sukladnosti sa zakonom o igrama na sreću,
7. ukoliko mjesečnu naknadu za priređivanje lutrijskih igara na pogrešan način obračuna, ne uplati kao i sam dokaz o uplati ne dostavi unutar propisanih rokova,
8. ukoliko prilikom isplaćivanja dobitka ne obračuna i uplati porez na dobitak,
9. ukoliko prigodnu jednokratnu lutrijsku igru na sreću priredi bez odobrenja mjerodavnog tijela,
10. ukoliko proda društvo ili pak promjeni samu vlasničku strukturu, a bez da je došlo do odobrenja od strane mjerodavnog tijela,
11. ukoliko unutar određenog propisanog roka ne dođe do plaćanja godišnje naknade,

²⁹ Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22, čl. 70

³⁰ Ibidem čl. 72

12. ukoliko priredi igre na sreću u casinima, a za navedeno nema odluku vlade republike hrvatske, odnosno odobrenje za priređivanje igara na sreću,
13. ukoliko su igre postavljene putem interaktivnih prodajnih kanala on-line igranja, a za navedeno nema odobrenje,
14. ukoliko se prirede igre klađenja, igre na automatima, a za navedeno nema odobrenje,
15. ukoliko se pri isplati dobitka ne uplati porez na dobitke.

Vidljivo je kako je zakonski kazneni okvir dobro formiran u segmentu sprječavanja problematičnih odnosa u području kockanja, tj. igara na sreću.

5. ZAKONSKA REGULATIVA ZABRANE IGARA NA SREĆU ZA MALOLJETNIKE

Nastavak rada usmjerava se na zakonsku regulativu zabrane igara na sreću za maloljetnike. U navedenom poglavlju prikazat će se regulativa, problematika kršenja zakona i pitanje društveno odgovornog priređivanja igara na sreću kao ujedno i problematika dostupnosti igara na sreću maloljetnicima.

5.1. Prikaz zakonske regulative

Kada se govori o zakonskoj regulativi, već je u uvodnom dijelu rada istaknuto kako je priređivanje igara na sreću regulirano Zakonom o igrama na sreću i pripadajućim pravilnicima. Navedenima dolazi do uređivanja konkretnog sustava, vrsti i uvjeta koji se odnose na priređivanje igara na sreću, pojedinačnih pravila i postupaka za stjecanje i oduzimanje prava na priređivanje, prava kao i obveza samih priređivača. Ističe se kako je prema zakonu i prema pravilnicima istaknuto kako je strogo zabranjeno konzumiranje igara na sreću od strane maloljetnika, tj. osoba mlađih od 18 godina.

5.2. Problematika kršenja zakona i pitanje društveno odgovornog priređivanja igara na sreću

Pri priređivanju igara na sreću ističe se kako je potrebno držati se društveno odgovornog priređivanja igara na sreću. Ova društvena odgovornost definira se kao određen skup politika i

aktivnosti koje su usmjerene na priređivanje igara na sreću koje je u sukladnosti s međunarodnim i nacionalnim pravnim okvirom, osiguranje sigurnog prostornog okruženja kao ujedno i online prostora, odnosno transakcija te minimalizacija svih štetnih psihosocijalnih posljedica priređivanja igara na sreću.³¹

Svakako da se ističe kako je upravo najštetnija psihosocijalna posljedica koja je povezana sa samim kockanjem, razvoj ovisnosti o kockanju. Ovisnost o kocki definira se kao jedno perzistentno i povratno problematično kockanje koje će se očitovati barem četiri od slijedećih kriterija u jednogodišnjem periodu:³²

1. potreba za kockanjem s većim iznosom novca kako bi došlo do povećanja uzbuđenja,
2. nemir ili pak razdražljivost prilikom pokušaja smanjenja kockanja ili apstinencije od navedenog,
3. opetovana neuspješna nastojanja za kontrolom, smanjenjem ili pak prestankom kockanja,
4. zaokupljenost kockanjem,
5. kockanje pri neugodnom osjećaju,
6. lov gubitka,
7. laganje kako bi se prikrija veličina upletenosti u kockanje,
8. ugrožavanje ili gubitak veze, poslovnih partnera i slično,
9. oslanjanje na druge kako bi se nabavio novac za kocku.

Društveno odgovorno priređivanje igara na sreću stoga predstavlja vrlo širok teorijski okvir kojim se nastoji osigurati slijedećih nekoliko stavki: dostupnost i pristupačnost igara, oglašavanje, online sigurnost, edukacija svih dionika i psihosocijalne intervencije.³³

Što se tiče dostupnosti i pristupačnosti samih igara naglašava se kako se navedena odnosi na područje regulacije broja prodajnih mjesta, odnosno pristupačnost i zaštitu dostupnosti i pristupačnosti djeci, maloljetnicima kao i drugim ranjivim skupinama i to putem mehanizama samoisključenja.

³¹ Ricijaš, N., Maglica, T., Dodig, D. (2019). Regulatorna igara na sreću u Hrvatskoj kao socijalni rizik. Ljetopis socijalnog rada, 26(3): 339

³² Ricijaš, N., Maglica, T., Dodig, D. (2019). Regulatorna igara na sreću u Hrvatskoj kao socijalni rizik. Ljetopis socijalnog rada, 26(3): 340

³³ Ricijaš, N., Dodig Hundrić, D., Huić, A., Kranželić, V. (2016). Kockanje mladih u Hrvatskoj – učestalost igranja i zastupljenost problematičnog igranja. Kriminologija i socijalna integracija, 24 (2), 24-47.

Što se tiče nadalje oglašavanja, u navedenom se vrši definiranje standarda samog oglašavanja i to na nacionalnoj razini. Ovdje se treba usmjeriti na nastojanje za regulacijom vrsti dozvoljenih poruka, mjesta kao i vremena oglašavanja, ali isto tako i na samu zabranu oglašavanja za specifične skupine i drugo.

Što se tiče online sigurnosti, ovdje se ističe područje sigurnosti online transakcija i same legalnosti poslovanja jednog priređivača koja se odnosi isto tako i na online zaštitu maloljetnika te na mogućnosti postavljanja vremenskog, odnosno novčanog limita za igru. Nužno je usmjeriti se isto tako prema edukaciji svih dionika. Ova stavka odnosi se na područje educiranja regulatora, samih priređivača, neposrednih prodavača i slično. Ovdje se prvenstveno misli na mentalno zdravlje o raznim specifičnostima navedene industrije, odnosno psihosocijalnim problemima koji su povezani s kockanjem kako u pravnom tako i u ekonomskom, sociološkom, psihološkom te socijalnom aspektu.

Gledajući psihosocijalne intervencije, navedene uključuju dostupnost cjelokupnog spektra preventivnih i ujedno tretmanskih intervencija na nacionalnoj razini. Isto tako nužno je usmjeriti se prema ulaganjima u samu kompetentnost stručnjaka za mentalno zdravlje.³⁴

5.3. Problematika dostupnosti i pristupačnosti igara na sreću

Kada se govori o području dostupnosti i ujedno pristupačnosti igara na sreću tada se govori o stavkama koje su zapravo dio šireg pojma koji se naziva izloženost kockanju, tj. izloženost kockarskim mogućnostima. Riječ je o stavci koja se definira u mjeri u kojoj populacija ili pak neki dio populacije može doći u kontakt sa samim kockanjem. Nadalje se tumači kako se sama dostupnost odnosi na konkretno postojanje nekog sadržaja na određenom prostoru, a zapravo riječ je o legalnom postojanju određenog sadržaja kockanja i kockarskih mogućnosti gdje je sama pristupačnost stoga vezana uz segment konzumiranja navedenog proizvoda. U navedenoj pristupačnosti kod kockanja postoji više različitih dimenzija, a govori se o geografskoj, vremenskoj i društvenoj pristupačnosti.

Kada je riječ o geografskoj pristupačnosti, naglašava se kako se navedena temelji zapravo na konkretnoj spoznaji kako ljude više privlače određena mjesta koja su im kao takva geografski bliža. Isto tako uslijed geografske pristupačnosti osobe koje imaju problema s kockanjem su

³⁴ Ricijaš, N., Maglica, T., Dodig, D. (2019). Regulatora igara na sreću u Hrvatskoj kao socijalni rizik. Ljetopis socijalnog rada, 26(3): 341

osobe koje vrlo često se nastavljaju na navedeni način i ponašati, tj. navedenima je narušeno apstiniranje.

Vremenska pristupačnost je pristupačnost koja se odnosi na radno vrijeme samog mjesta unutar kojih se vrši priređivanje igre na sreću, dok s druge strane duljina vremena je vrijeme potrebno od odluke igrača za kockanjem do konkretne mogućnosti kockanja.

Što se tiče pak društvene pristupačnosti, radi se zapravo o pristupačnosti koja se konkretno odnosi na određenu atmosferu koja kao takva vlada u mjestu gdje se priređuje igra na sreću. To bi ujedno značilo kako su pristupačnija ona mjesta u kojima je ozračje zapravo takvo da se prezentira sama kocka kao prihvatljiv oblik ponašanja i jedan bezazlen način zabave.

Samim time navedeno područje je područje koje se odnosi na uspostavu prije svega bliskih i prijateljskih odnosa s djelatnicima što je vrlo često upravo problem kockara.³⁵

5.4. Učestalost „konzumiranja“ igara na sreću kod adolescenata

Poremećaj kockanja može se definirati kao određena ponavljajuća kockarska aktivnost koja kao takva uzrokuje značajan problem i ujedno narušava opće stanje. Naglašava se kako je sama etologija poremećaja kockanja vrlo složena s obzirom da navedena osim što uključuje genetičke čimbenike, uključuje ujedno i okolišne čimbenike. Prema istraživanjima koja su provedena na jednojajčanim blizancima utvrđeno je kako genetski čimbenici zapravo pridonose do čak 66% nastanka poremećaja kockanja što je gledano na primjerice s drugim bolestima ovisnosti vrlo značajno. S obzirom da osobe s poremećajem kockanja ujedno češće boluju i od drugih psihijatrijskih komorbiditeta uočeno je kako postoji određena povezanost između poremećaja kockanja i drugih psihičkih bolesti.³⁶

Što se tiče genetike u navedenom segmentu, naglašava se kako je istraživanjima dokazano kako su geni ti koji kodiraju dopaminergičke i serotoninergičke neuronske putove. Osobe koje imaju poremećaj kockanja su osobe koje imaju slabiju aktivnost navedenih neurona u ventralnom strijatumu pri procesu nagrađivanja pa samim time takve osobe teže prema povećanju dopaminergičkih aktivnosti u frontalnim regijama mozga kako bi došlo do poboljšanja kognitivnog funkcioniranja.

³⁵ Ricijaš, N. (2019). Regulatorna igra na sreću u Hrvatskoj kao socijalni rizik. *Ljetopis socijalnog rada*. 26(3): 335-361

³⁶ Tomašić, L., Kovačić, Petrović, Z. (2021). Poremećaj kockanja – prevencija među adolescentima. *Soc. Psihijatrija*. 49: 179-201

Konkretno skupina adolescenata podložnija je razvoju poremećaja kockanja upravo zbog različitih neurorazvojnih karakteristika adolescentskog razdoblja, tj. razvoja dijelova mozga koji kodiraju psihičke funkcije, a koje su kao takve vezane uz područje etiologije ovisnosti kao što je motivacija.

Gledajući područje motivacije, tumači se kako moždana aktivnost procesuirá konkretno unutarnje stanje okoline te na taj način određuje aktivnosti pojedinca prema njegovoj okolini. Iz ovog slijedi kako motivacija uključuje vrlo visoke moždane funkcije koje određuju ponašanje pojedinca i to na način kako bi se povećala šansa za „preživljavanje“.

Jasno je kako svaki pojedinac konkretno ima više ciljeva koji se odnose na preživljavanje. Ovdje se za primjer može navesti nabavljanje same hrane, težnja osiguravanju skloništa i slično. Jasno je kako se svi ciljevi kao takvi ne mogu ispuniti u isto vrijeme pa sukladno tome mora postojati i određena strategija ponašanja koja se odnosi na spomenute ciljeve. To bi značilo kako sama motivacijska neuronska mreža omogućuje mehanizme putem kojih se na kvalitetan način određuju prioriteti, ali isto tako ostvaruje se mogućnost i odabira alternativne kako bi samo preživljavanje bilo omogućeno.³⁷

Ponašajne ovisnosti u tom kontekstu promatraju se kao krivo usmjerena motivacija, tj. kao motivacija koja konkretno veći prioritet pruža prema ostvarenju zadovoljenja navedenih potreba među kojima je svakako i potreba za kockanjem. Upravo prema navedenom motivacija koja se odnosi na brzo utaživanje specifičnih potreba postaje važnija i na taj način nadvladava druge motivacijske ciljeve.

Danas su igre na sreću dostupne čak i maloljetnicima. Sama dostupnost označava kako zapravo postoje mjesta na kojima se priređuju navedene igre, a pristupačnost ističe mogućnost korištenja navedenog sadržaja, odnosno primjerice da je navedena aktivnost zakonski dozvoljena punoljetnim osobama, ali nažalost u sve većem broju slučajeva i maloljetnici imaju pristup navedenoj.³⁸

Ovi okolišni čimbenici smatraju se ključnima u području razvoja poremećaja kockanja s obzirom da bez navedenih čak i biološki predisponirani pojedinci ne bi imali mogućnost za razvoj patološkog obrasca. Može se reći kako dostupnost i s druge strane ujedno i pristupačnost

³⁷ Tomašić, L., Kovačić, Petrović, Z. (2021). Poremećaj kockanja – prevencija među adolescentima. Soc. Psihijatrija. 49: 179-201

³⁸ Sharpe L. (2002). A reformulated cognitive - Behavioral model of problem gambling: A biopsychosocial perspective. Clin Psychol Rev; 22(1): 5

potenciraju da se putem javne politike i zakonodavstva koje na izravan i na neizravan način stvaraju okruženje unutar kojeg se kockanje kao takvo potiče, promovira i prihvaća na ukupnoj društvenoj razini.

Isto tako zanimljivo, uočeno je kako prevalencija kockanja je veća u onim područjima gdje je i konzumacija alkohola dostupnija. Upravo ova stavka može se povezati s područjem smanjenja samokontroliranja pod utjecajem alkohola. Vrlo je bitno istaknuti kako i sama priroda igara na sreću uvelike pridonosi razvoju problema kod vulnerabilnih pojedinaca. Zapravo gotovo sve igre na sreću su igre koje funkcioniraju prema sustavu neposredne isplate. Ova stavka pojedinca ohrabruje da pokuša ponovno zaigrati igru kako bi mu ista donijela određeni dobitak. Iako se navedeni sustav igre može teško smatrati uzrokom koji se odnosi na sam nastanak i ujedno na samo održavanje ponavljajućeg obrasca kockanja, jasno je kako će ipak imati utjecaja na daleko veću prevalenciju kockanja u zajednici.

Što se tiče okolišnih faktora izrazito bitnim faktorom smatra se obiteljska struktura. Ovdje je uočeno kako primjerice neuspjeh roditelja u području uspostavljanja discipline kao i vrlo visoko vrednovanje materijalnih stvari u obitelji mogu pridonijeti patološkom razvoju kockanja. Osobe koje su sklone kockanju su osobe koje ujedno imaju impulzivnije ponašanje i reakcije. To su osobe koje konkretno teže uzbuđenju i osobe koje na težak način izbjegavaju situacije koje se smatraju štetnima za iste.³⁹

Tumači se kako je kockarska aktivnost učestalija zapravo među adolescentima, nego među odraslima pa je samim time prosječna europska prevalencija problematičnog kockanja uslijed neurorazvojnih karakteristika, čak 4% dok je na području jugoistočne i istočne Europe ova prevalencija čak i veća. Prema istraživanjima koja su provedena na području Republike Hrvatske tumači se kako čak 12,9% adolescenata na području Hrvatske ima vrlo ozbiljne psihosocijalne probleme koji su uzrokovani kockanjem. Veći rizik od samog nastanka poremećaja kockanja imaju muškarci. Ovaj rizik je čak dva puta veći nego kod žena. Isto tako navedeni rizik raste ukoliko je riječ o mladim osobama, odnosno adolescentima, osobama koje imaju manje prihode te samci. Kao dodani rizični čimbenici mogu se istaknuti primjerice život u vrlo depriviranoj okolini, nezaposlenost kao i nedostatnost osnovnog obrazovanja. Isto tako

³⁹ Begić D, Jukić V, Medved V. (2015). Psihijatrija. Zagreb: Medicinska naklada, str. 23

tumači se kako velika većina rizičnih skupina konkretno živi u naseljima koja imaju vrlo velik broj prodajnih mjesta.⁴⁰

Među protektivnim čimbenicima koji se u navedenom slučaju mogu istaknuti svakako se navode roditeljski nadzor, razvijene vještine pri samom donošenju odluka, rješavanje problema, ali ujedno i pripadnost religiji.

Jasno je kako se kockanje adolescenata razlikuje od kockanja odraslih i to uslijed specifičnosti adolescentske dobi. Radi se zapravo o periodu koji se odnosi na period povećanog traženja uzbuđenja i rizika i to kako bi došlo do procesa preuzimanja kontrole nad životom što ujedno na taj način stvara sam osjećaj ugođe, ali isto tako nastojanje prema vršnjačkoj prihvaćenosti. S obzirom da samo kockanje predstavlja jednu od ponašajnih ovisnosti u kojoj je temeljno obilježje upravo potražnja za uzbuđenjem i uspostavljanje sklonosti riziku, jasno je kako neće iznenaditi činjenica kako su upravo adolescenti rizična skupina za razvoj navedenog poremećaja.

Istraživanje koje je provedeno na području Republike Hrvatske obuhvatilo je ukupno 261 srednjoškolca dobi između 13 i 19 godina. Zanimljiva činjenica govori kako je čak 75% ispitanika kockalo barem jednom u životu. Na temelju istraživanja jednako tako dokazano je kako kockanje zapravo više pogađa muške adolescente što je zapravo bilo u sukladnosti s očekivanjima i sa statističkim podacima koji su to tada provedeni.

Upravo muški adolescenti igraju igre na sreću koje su više povezane s rizikom za razvoj problematičnog kockanja. Ovdje se prije svega misli na klađenje u sportskim kladionicama, igre na elektronskim automatima, kartanje, rulet i poker. Što se tiče razlika između djevojaka i mladića navedene ne postoje u pogledu frekvencije onih igara koje ne dovode do razvoja problematičnog kockanja. Ovdje se primjerice radi o Loto igrama i Bingu.

Prema podacima koji su dobiveni na temelju istraživanja tumači se kako je između 20 i 25% rizičnih, odnosno 7 do 11% problematičnih kockara adolescenata što je značajno više nego u općoj populaciji, ali jednako tako i više nego u drugim zemljama u okruženju.

Osim navedene studije provedena je i studija 2011. godine na 403 srednjoškolca trećih razreda čime je pokazano kako su učenici strukovnih škola skloniji kockanju od primjerice učenika gimnazije. Isto tako prikazano je kako je prosječna dob rizičnih i problematičnih kockara

⁴⁰ Dodig D, Ricijaš N. (2011). Kockanje zagrebačkih adolescenata – uloga psihopatskih osobina, rizičnog i delinkventnog ponašanja. *Krim Soc Integr*; 19(2): 45-55

zapravo 16,5 godina što uvelike prikazuje na važnost provođenja prevencije još u osnovnoj školi.⁴¹

Tumači se kako je najznačajniji prediktor same rizičnosti kockanja sklonost prema uključivanju u različite rizične aktivnosti i rizična ponašanja kao što su primjerice krađe, rizično seksualno ponašanje, razbojništva i drugo. Iz navedenog konkretno proizlazi teza da se različite vrste rizičnog ponašanja zapravo mogu promatrati posebno, no isto tako postoji i jedan jedinstven sindrom rizičnog ponašanja.⁴²

Na području Republike hrvatske provedeno je i istraživanje s većim uzorkom koje je obuhvatilo 2702 studenata iz sedam hrvatskih gradova. Naime, na temelju navedenog istraživanja utvrđeno je kako čak 12,9% adolescenata ima ozbiljne probleme koji su povezani s kockanjem. Isto tako uočeno je kako čak 72,9% učenika je kockalo barem jednom u životu. Ova stavka ukazuje uvelike u prilog činjenici velikoj dostupnosti i velikoj pristupačnosti igara na sreću na području Republike Hrvatske što isto tako potvrđuje činjenicu kako se na području Republike Hrvatske zapravo zakonska regulativa nedovoljno poštuje.⁴³

5.5. Rješenje suzbijanja maloljetničkog „kockanja“

Ukoliko se u obzir uzme ova vrlo visoka prevalencija kockanja u adolescentskoj dobi, a koja je prikazana na temelju provedenih istraživanja, jasno je kako je nužno usmjeriti se prema provođenju prevencije razvoja kockanja među adolescentima. U navedenom kontekstu moguće je konkretno razlikovati dvije temeljne vrste preventivnih modela poremećaja kockanja, a radi se o modelu koji se odnosi na smanjenje štetnih posljedica i modelu koji se odnosi na odgovorno kockanje. Prvi model koji se odnosi na smanjenje štetnih posljedica smatra se zapravo primarnim preventivnim programom koji je utemeljen na području identifikacije rizičnih i ujedno protektivnih čimbenika, odnosno na području njihove redukcije, tj. jačanju. Može se uvidjeti kako je najznačajniji protektivni faktor upravo edukacija o samom rizičnom ponašanju i njegovim dugoročnim štetnim posljedicama koje sa sobom nosi.⁴⁴

⁴¹ Dodig D, Ricijaš N. (2011). Kockanje zagrebačkih adolescenata – uloga psihopatskih osobina, rizičnog i delinkventnog ponašanja. *Krim Soc Integr*; 19(2): 45-55

⁴² Ibidem

⁴³ Ibidem

⁴⁴ Tomašić, L.; Kovačić, Petrović, Z. (2021). Poremećaj kockanja – prevencija među adolescentima. *Soc. Psihijatrija*. 49:, str. 197

Što se tiče modela odgovornog kockanja, ovaj model predstavlja model koji podrazumijeva programe i strategije kojima je cilj podignuti svjesnost o samoj štetnosti kockanja u zajednici i na taj način omogućiti daleko lakši pristup u samom liječenju. Navedeni model stoga obuhvaća one osobe koje zapravo već imaju problema s kockanjem i djeluje na sekundarne, odnosno na tercijarne prevencije. U navedenom modelu isto tako postoje i određene smjernice koje konkretno ukazuju na to da kockanje prestaje biti aktivnost iz zabave, odnosno da postoji poremećaj.

Naglašava se kako postoje brojni preventivni programi koji su kao takvi zapravo dizajnirani prema modelima smanjenja štetnih posljedica, no malobrojni uzrokuju pozitivne promjene u ponašanju. Iz tog konteksta usmjerava se prema smjernicama za odgovorno kockanje.⁴⁵

Kockanje je aktivnost koju treba prakticirati s odgovornošću i oprezom. Prvo i najvažnije pravilo je ne posuđivati novac za kocku. Kockati treba isključivo s viškom novca, koji vam neće nedostajati u slučaju gubitka. Također, važno je imati i druge aktivnosti u slobodno vrijeme. Postavljanje budžeta namijenjenog isključivo za igre na sreću također je korisno pravilo. Nikada ne treba koristiti automate za kockanje kako bi dobili dodatni novac za kocku, jer to može dovesti do dugova i problema. Gubitci su neizbježni dio kockanja, stoga je važno ne ganjati ih, nego prihvatiti kao sastavni dio igre. Kockanje treba prakticirati zbog zabave, a ne kao način za brzu zaradu. Postavljanje vremenskog ograničenja za kockanje i ograničavanje izloženosti kontinuiranom kockanju pomaže u očuvanju kontrole nad ovom aktivnošću.

Jasno je kako su navedene smjernice zapravo usmjerene kao poseban cilj programa za poboljšanje znanja o kockanju, odnosno uklanjanje kognitivne zablude o kockanju, isti služi samo kao model ograničenja, odnosno učenja samokontrole.⁴⁶

Što se tiče hrvatskog preventivnog programa, radi se o programu pod nazivom „Tko zapravo pobjeđuje“, a riječ je o programu koji se provodio između 2012. i 2015. godine. Cilj programa je bio obuhvatiti 190 srednjoškolaca i njihovih roditelja kako bi se poboljšalo znanje i redukcija kognitivnih zabluda u vezi s kockanjem. Ipak, ovaj program tada nije uspio smanjiti broj problematičnih kockara.⁴⁷

⁴⁵ Canale N., Griffiths M. D., Vieno, A., Siciliano, V., Molinaro, S. (2016). Impact of internet gambling on problem gambling among adolescents in Italy: Findings from a large-scale nationally representative survey. *Comput Hum Behav*, 57: 99-106

⁴⁶ Tomašić, L., Kovačić, Petrović, Z. (2021). Poremećaj kockanja – prevencija među adolescentima. *Soc. Psihijatrija*. 49:, str. 199

⁴⁷ Ricijaš, N. (2021). Program prevencije kockanja kod mladih „Tko zapravo pobjeđuje?“

Upravo iz navedenih razloga nužno je usmjeriti se prema kreiranju kvalitetnog zakonskog okvira koji će na pravilan način funkcionirati i koji neće kockanje promovirati kao aktivnost zabave!

6. ZAKLJUČAK

Na temelju rada uočava se kako problematika odgovornog priređivanja igara na sreću gledano u području hrvatske jurisdikcije još uvijek varira. Naime, problematika se javlja u području dostupnosti igara na sreću, a ponajviše kada je riječ o maloljetnicima. Upravo iz navedenog razloga nužno je usmjeriti se prema preventivnim politikama kako bi došlo do povećavanja društvene odgovornosti. Potrebno je osigurati sredstva za edukaciju široke populacije o prirodi kockanja i o štetnosti navedenog. Isto tako potrebno je osigurati i informacije o telefonskim linijama vezanim za pomoć, brošure i sve druge materijale vezane za savjetovališta ili druge oblike tretmana. Nužno je ograničiti neposredni marketing koji je usmjeren prema maloljetnicima. Jasno je kako samo provođenje svih politika treba nužno i regulirati kako bi se uopće moglo govoriti o načinima suzbijanja kockanja kod maloljetnika i dostupnosti igara na sreću.

7. LITERATURA

1. Begić D, Jukić V, Medved V. (2015). Psihijatrija. Zagreb: Medicinska naklada
2. Canale N., Griffiths M. D., Vieno, A., Siciliano, V., Molinaro, S. (2016). Impact of internet gambling on problem gambling among adolescents in Italy: Findings from a large-scale nationally representative survey. *Comput Hum Behav*, 57: 99-106
3. Dodig D, Ricijaš N. (2011). Kockanje zagrebačkih adolescenata – uloga psihopatskih osobina, rizičnog i delinkventnog ponašanja. *Krim Soc Integr*; 19(2): 45-55
4. Jerković, M., Kljajić Bukvić, B. (2021). Adolescenti i igre na sreću. *Paediatric Croatia*. 65: 83-89
5. Pejavnović, Franelić, I. (2013). Sklonost studenta prve godine sveučilišnih studija prema kockanju i klađenju, Zagreb, disertacija
6. Pravilnik o dobivanju odobrenja za rad u casinu, NN 78/10
7. Pravilnik o obveznim evidencijama za obračun naknada od priređivanja igara na sreću, NN 8/15
8. Pravilnik o priređivanju igara klađenja na daljinu, NN 8/10, 63/10, 22/15,
9. Pravilnik o priređivanju igara na sreću u casinima putem interaktivnih prodajnih kanala on-line igranja, NN 78/10)
10. Pravilnik o priređivanju lutrijskih igara, NN 78/10, 69/11, 22/15
11. Pravilnik o priređivanju nagradnih igara, NN 8/10
12. Pravilnik o prostornim i tehničkim uvjetima za priređivanje igara na sreću u casinima, na automatika i uplatnim mjestima kladionica, NN 38/10, 130/10, 49/13, 12/14
13. Pravilnik o tehničkoj ispravnosti automata i stolova za igre na sreću, NN 38/1, 130/10, 49/13, 12/14
14. Ricijaš, N. (2021). Program prevencije kockanja kod mladih „Tko zapravo pobjeđuje?“
15. Ricijaš, N., Dodig Hundrić, D., Huić, A., Kranželić, V. (2016). Kockanje mladih u Hrvatskoj – učestalost igranja i zastupljenost problematičnog igranja. *Kriminologija i socijalna integracija*, 24 (2), 24-47.
16. Ricijaš, N., Maglica, T., Dodig Hundrić, D. (2019). Regulatorna uloga igara na sreću u Hrvatskoj kao socijalni rizik *Ljetopis socijalnog rada* 26(3): 335-361.
17. Sharpe L. (2002). A reformulated cognitive - Behavioral model of problem gambling: A biopsychosocial perspective. *Clin Psychol Rev*; 22(1): 1-25
18. Tomašić, L., Kovačić, Petrović, Z. (2021). Poremećaj kockanja – prevencija među adolescentima. *Soc. Psihijatrija*. 49: 179-201

19. Vincetić, H. (2007). Državne lutrije i odgovorno priređivanje igara na sreću. Kockanje - 1. Hrvatski interdisciplinirani simpozij s međunarodnom suradnjom. Virovitica
Zbornik sažetaka
20. Zakon o igrama na sreću, NN 87/09, 35/13, 158/13, 41/14, 143/14, 114/22
21. Zoričić, Z., Torre, R., Orešković, A. (2009). Kockanje i klađenje – ovisnosti novog doba. *Medicus*. 18(2): 205-209
22. Zuckerman Itković, Z., Petranović, D. (2009). Ovisnosti suvremenog doba - strast i muka. Zagreb: Školska knjiga